

Koulut ja päiväkodit ympäristökasvattamaan!

Suunnitelma kestävän kehityksen kasvatuksen strategioiden toteuttamiseksi päiväkodeissa, koulussa ja oppilaitoksissa Keski-Suomessa

Keski-Suomen ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmä KYKY

Suunnitelman synty ja tavoitteet

Keski-Suomen ympäristökeskus kutsui marraskuussa 2006 koolle maakunnallisen ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmän, joka myöhemmin sai nimen KYKY. Yhteistyöryhmän tehtävänä on ohjata, koordinoida ja kehittää ympäristökasvatusta ja -valistusta maakunnassa.

Helmikuussa 2007 perustettiin alatyöryhmä edistämään päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten Vihreä lippu -toimintaa ja OKKA -säätiön Oppilaitosten ympäristösertifikaatin käyttöönottoa. Ryhmä suunnitteli kyselyn peruskouluille ja lukiolle sekä kuntien koulutoimenjohdolle ympäristökasvatuksesta. Kysely toteutettiin valtakunnallisesti keväällä 2008 ja sen tulokset on julkaistu selvityksessä "Kestävyyttä katsastamassa –ympäristökasvatuskysely perusopetuksen kouluille, lukioille ja kuntiin". Kyselyn tulokset ovat pohjana tälle suunnitelmalle.

Suunnitelman tavoitteena on kehittää ja kirjata keinoja, joiden avulla kestävän kehityksen kasvatuksen strategioiden päiväkodeille, peruskouluille ja lukioille asettamat tavoitteet saavutetaan. Suunnitelma on hyväksytty KYKY:n kokouksessa 4.2. 2009.

Suunnitelman toteuttamisesta vastaa KYKY ryhmä kokonaisuudessaan. Lisätietoja siitä antavat

Saara Susiluoma, selvityksen laatija ja alatyöryhmän sihteeri
etunimi.sukunimi@jyu.fi, 041-4610184

Satu Lahti, alatyöryhmän puheenjohtaja
040-8472796

Tanja Tuulinen, tiedottaja ja ympäristökasvatuksen yhteyshenkilö
Keski-Suomen ympäristökeskus
040 706 7259, etunimi.sukunimi@ymparisto.fi

Sisällys

STRATEGIOIDEN ASETTAMAT TAVOITTEET	4
KESTÄVÄN KEHITYKSEN TOIMINTAOHJELMAT	5
NYKYTILA	5
VISIO 2014	5
VIHREÄ LIPPU JA OPPILAITOSTEN YMPÄRISTÖSERTIFIointi	6
NYKYTILA	6
VISIO 2014	6
YHTEISTYÖ KOULUN ULKOPUOLISTEN TAHOJEN KANSSA	7
NYKYTILA	7
VISIO 2014	7
TOIMENPITEET	8
TIETOISUUDEN LISÄÄMINEN	8
KOULUTUSTOIMINTA	8
KUNNAT TUKEMAAN YMPÄRISTÖKASVATUSTA	9
MUUT TOIMENPITEET	9

Strategioiden asettamat tavoitteet

Suomessa on julkaistu kaksi kestävän kehityksen strategiaa, jotka tähtäävät vuoteen 2014. Nämä strategiat ovat monelta osin yhteneviä ja ovat molemmat lähtökohtana tälle suunnitelmalle.

Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa; Baltic 21E –ohjelman toimeenpano sekä kansallinen strategia YK:n kestävää kehitystä edistävän koulutuksen vuosikymmentä (2005-2014) varten, Opetusministeriö 2006

Kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategia ja sen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2006-2014, Suomen kestävän kehityksen toimikunta 2006

Strategiat asettavat kolme koulujen ja päiväkotien kannalta keskeistä tavoitetta. Tekstit otettu Kestävän kehityksen toimikunnan Koulutusjaoston laatimasta strategiasta.

(10) Koulutusjaosto esittää,

että kehitetään paikallistasolla päivähoidon ja oppilaitosten sekä muiden organisaatioiden ja järjestöjen välisiä yhteistyömalleja tavoitteena laajentaa oppimisympäristöä yhteiskuntaan. Pyritään mahdollistamaan lasten, nuorten ja aikuisopiskelijoiden osallistuminen paikalliseen kehittämistoimintaan. Hyödynnetään uutta teknologiaa vuorovaikutuksen ja verkostoitumisen monipuolistamisessa. **Tavoitteena on, että vuonna 2014 kaikilla kouluilla ja oppilaitoksilla on toimivia yhteistyömuotoja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa.**

(12) Koulutusjaosto esittää,

että kaikkiin koulutusorganisaatioihin laaditaan oma **kestävän kehityksen toimintaohjelma vuoteen 2010 mennessä**. Sen tulisi olla osa toiminta- ja taloussuunnitelmaa ja laadunhallintaa. **Tavoitteena on, että 15 prosenttia päiväkodeista, kouluista ja oppilaitoksista on saanut ulkoisen tunnuksen tai sertifi kaatin kestävän kehityksen toiminnastaan vuoteen 2014 mennessä.**

Kestävän kehityksen toimintaohjelmat

Nykytila

Valtakunnallisessa ympäristökasvatuskyselyssä keväällä 2008 selvitettiin muun muassa koulujen kestävän kehityksen ohjelmia, vastaavia ja ryhmiä. Ympäristö- tai kestävän kehityksen ohjelma on valtakunnallisesti noin neljännekselle peruskouluja ja kolmanneksella lukioita. Olemassa olevat ohjelmat vaikuttavat koulun arkeen ja opetukseen, mutta niihin ei ole kirjattu kaikkia tärkeitä asioita.

Ympäristö- tai kestävän kehityksen vastaava on opettajista valittuna reilussa viidenneksessä alakouluja ja kolmanneksessa yläkouluja ja lukioita. Pienissä kouluissa on suuria vähemmän ympäristöohjelmia, -vastaavia ja -ryhmiä. Liki 60 %:lla kouluista ei ole mitään kysytyistä. Keski-Suomen tilanne on samanlainen kuin koko maan tilanne keskimäärin.

Opetussuunnitelman perusteissa on Kestävän kehityksen ja Osallistuvan kansalaisuuden aihekokonaisuudet, jotka liittyvät vahvasti ympäristökasvatuksen toteuttamiseen. Aihekokonaisuuksien tulee näkyä kaikkien aineiden opetuksessa ja koulun toimintakulttuurissa. Ympäristön huomioiminen näkyy myös perusopetuksen arvopohjassa.

Visio 2014

Vuonna 2014 jokaisella koululla ja päiväkodilla on oma kestävän kehityksen toimintaohjelma, joka sisältää sekä arkikäytänteet että kasvatuksen. Se on osa toiminta- ja taloussuunnitelmaa sekä laadunhallintaa. Ohjelmat ovat laadukkaita ja niissä on määritelty tavoitteet, toimenpiteet, seuranta ja vastuuhenkilöt. Ohjelmaa tehdessä on kartoitettu koulun tai päiväkodin kestävän kehityksen nykytila. Kasvatuksen osalta on opetussuunnitelmassa tai muussa asiakirjassa määritelty tavoitteet ja sisällöt eri vuosiluokille ja oppiaineisiin. Ohjelman laadintaan ovat osallistuneet koko koulun henkilökunta, oppilaat ja vanhemmat. Kaikki ovat tietoisia ohjelmasta ja se vaikuttaa koko kouluyhteisön toimintaan.

Vuonna 2014 jokaisella koululla ja päiväkodilla on nimetty ympäristövastaava, jonka tehtäviin kuuluu niin arkikäytänteiden kuin kasvatuksenkin edistäminen. Isoissa yksiköissä tehtävät on jaettu useammalle ja toimintaa koordinoi erityinen kestävän kehityksen ryhmä. Ympäristövastaaville järjestetään vuosittain koulutusta ja heidät kaikki tavoitetaan keskitetysti sähköpostilla. Kaikille kasvattajille järjestetään monipuolista täydennyskoulutusta ympäristökasvatuksesta.

Vihreä lippu ja Oppilaitosten ympäristösertifiointi

Nykytila

Tällä hetkellä on kouluilla yleisesti käytössä kaksi mahdollisuutta saada tunnustus kestävän kehityksen työstään: Vihreä lippu ja Oppilaitosten ympäristösertifiointi. Näiden lisäksi on olemassa kansainväliset EMAS ja ISO 14001 järjestelmät. Lisätiedot www.vihrealippu.fi, www.koulujaymparisto.fi.

Keski-Suomessa on kahdeksan koulua ja yksi päiväkotikoti mukana Vihreä lippu – ohjelmassa. Näistä seitsemälle on jo myönnetty Vihreä lippu tunnustuksena laadukkaasta työstään ympäristökasvatuksessa. Kaksi koulua on saanut Oppilaitosten ympäristösertifikaatin Keski-Suomessa. Tilannetta seurataan Keski-Suomen ympäristökasvatuksen nettisivuilla www.ksymparistokasvatus.fi.

Valtakunnallisessa ympäristökasvatuskyselyssä keväällä 2008 kysyttiin sekä oppilaitoksilta että koulutoimenjohtajilta heidän tietämystään Vihreästä lipusta ja Oppilaitoksen ympäristösertifikaatista. Asteikolla 1-5, heikosti – erinomaisesti, Vihreä lippu tunnettiin valtakunnallisesti vain kohtalaisesti kunnissa (2,4) ja oppilaitoksissa (2,3). Oppilaitosten ympäristösertifikaatti tunnettiin huonommin sekä kunnissa (1,8) että oppilaitoksissa (2,0). Keski-Suomessa oppilaitosten tietämys oli hivenen keskimääräistä parempaa. Vihreä lippu sai arvon 2,7 ja Oppilaitosten ympäristösertifikaatti 2,4.

Valtakunnallisesti kunnista vain kolmannes on edistänyt edes vähän ulkoisen tunnuksen hakemista. Tällä hetkellä viidennes kunnista maksaa ulkoisesta tunnuksesta aiheutuvat kulut. Onneksi toisen kolmanneksen mielestä asia on mahdollinen tulevaisuudessa.

Visio 2014

Vuonna 2014 jokaisessa keskisuomalaisessa kunnassa liehuu vähintään yksi Vihreä lippu tai joku oppilaitos on saanut Oppilaitosten ympäristösertifikaatin toiminnastaan. Kaikkiaan 15 prosentilla maakunnan kouluista, päiväkodeista ja oppilaitoksista on ulkoinen tunnus tai sertifikaatti kestävän kehityksen työstään. Päiväkotien ja perusopetuksen koulujen osalta tämä tarkoittaa noin 30 osallistujaa molemmista ryhmistä ja lukioiden osalta neljää yksikköä.

Kaikissa kasvatusorganisaatioissa ollaan tietoisia Vihreästä lipusta ja Oppilaitosten ympäristösertifikaatista. Keski-Suomen kunnat ovat sitoutuneet tukemaan ympäristökasvatustyötä ja maksamaan kunnan budjetista ulkoisen tunnuksen tai sertifikaatin hankkimisen aiheuttamat kulut. Maakunnasta löytyy useampia Vihreän lipun alueellisia edistäjiä, jotka järjestävät koulutusta ja tukevat osallistujia.

Yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa

Nykytila

Yhteistyötä kestävässä kehityksen kasvatuksen toteuttamisessa koulun ulkopuolisten tahojen kanssa on peruskouluissa ja lukioissa vielä melko vähän. Alakouluissa yhteistyötä on kaiken kaikkiaan hivenen yläkouluja ja lukioita vähemmän. Eniten yhteistyötä tehdään maatalojen, järjestöjen ja museoiden kanssa.

Visio 2014

Vuonna 2014 jokaisella päiväkodilla, koululla ja oppilaitoksella on useita luontevia koulun ulkopuolisia yhteistyökumppaneita kestävässä kehityksen kasvatuksen toteuttamisessa. Yhteistyön toteuttamiseen esimerkiksi järjestöjen ja maatalojen kanssa osoitetaan tarvittavat varat koulujen budjeteista ja yhteistyösopimuksista voidaan näin tehdä pitkäaikaisia. Luonto- ja ympäristökouluja on maakunnassa useita ja ne tarjoavat luontevan mahdollisuuden yhteistyöhön. Yritykset tarjoavat osaamistaan koulutusorganisaatioille.

Erilaisia yhteistyön mahdollisuuksia on pohdittu sekä maakunnan että kuntien tasolla. Esimerkkejä yhteistyöstä ja päiväkodeille ja kouluille sopivia kumppaneita on kerätty internetsivuille teemoittain, jotta toiminnan aloittaminen olisi helppoa.

Toimenpiteet

Näiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja edistämisestä vastaa Keski-Suomen ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmä KYKY kokonaisuudessaan.

Tietoisuuden lisääminen

Tarvitaan tiedotusta strategioiden olemassaolosta ja tavoitteista kuntien päättäjille sekä koulujen ja päiväkotien johtajille.

- Valmiin yleisen ja laajan esityspohjan tekeminen selvityksestä (strategiat, nykytila, tavoitteet) Keski-Suomen ympäristökasvatuksen internetsivuille sekä siitä tiivistetty versio Keski-Suomen kuntapäättäjille
- Valmis viesti toiveista kuntien suuntaan
- Esitykset selvityksen tuloksista ja tulevaisuuden panostuksista KYKY ryhmän jäsenten toimesta omalla alueellaan
 - o Kohderyhmät
 - koulutoimen- ja sivistysjohtajat
 - alueelliset kokoukset
 - kuntien johtoryhmät
 - sivistys- ja koulutuslautakunnat
 - koulunjohtajien kokoukset
 - maakuntaliitto
 - lääninhallitus
 - valtuutetut ja opetus- ja ympäristölautakuntien jäsenet

Tarvitaan tiedotusta strategioiden tavoitteista ja ympäristökasvatuksesta päiväkotien henkilökunnalle sekä kaikille opettajille.

- Jutut lehtiin, nettisivuille ja muuhun mediaan
- Keski-Suomen OAY, BMOL, luokanopettajaliitto ja lastentarhaopettajien järjestön tapahtumat ja lehdet sekä muut messut ja tapahtumat
- Keski-Suomen ympäristökasvatussivuston säännöllinen markkinointi
- Koulutusten järjestäminen kestävän kehityksen kriteereistä ja työkaluista sekä kestävän kehityksen ohjelmatyöstä yhteistyössä Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiön (OKKA) kanssa

Koulutustoiminta

- Ympäristövastaavien vuosittainen koulutus
- Muun ympäristökasvatuskoulutuksen monipuolinen tarjoaminen
- Pidempikestoisen Opetushallituksen rahoituksella tapahtuvan koulutuksen järjestäminen säännöllisesti Suomen ympäristöopisto Syklin kanssa
- Ympäristösihteerien koulutus koulujen ja päiväkotien ympäristökasvatustyön tukemisesta
- Kouluttajien etsiminen täydennyskoulutusverkostoon
- Tutustumismahdollisuuksien järjestäminen sertifikaatin saaneisiin kouluihin sekä infokoulutukset sertifiointiin lähteville kouluille ja oppilaitoksille yhteistyössä OKKA-säätiön kanssa

- Starttikoulutus Vihreästä lipusta puolivuositain
- Vihreän lipun –teemakoulutuksille järjestäjätaho ja koulutukset säännöllisesti

Kunnat tukemaan ympäristökasvatusta

Tavoitteena kunnille

- Kestävän kehityksen kasvatuksen strategioiden tavoitteet näkyviin kuntien omiin strategioihin ja ohjelmiin
- Koulujen ja päiväkotien velvoittaminen nimeämään ympäristövastaava ja laatimaan kestävän kehityksen toimintaohjelma. Laadinnan tukeminen rahallisesti ja tiedollisesti
- Kuntien sitoutuminen maksamaan yleisestä budjetista Vihreän lipun osallistumismaksut ja Oppilaitosten ympäristösertifioinnin aiheuttamat auditointikulut
- Kestävän kehityksen kasvatuksen yhteistyömuotojen kartoitus kunnan tasolla ja mahdollisuuksista tiedottaminen kouluihin ja päiväkoteihin

Toimet

- Tiedustelu kuntien tilanteesta kirjeitse ja tilanteen seuranta
- Kuntien tilanteesta tiedottaminen
- Tiedottamisen ja aloitteiden kautta vaikuttaminen niihin kuntiin, jotka eivät vielä sitoudu ympäristökasvatuksen tukemiseen

Muut toimenpiteet

- Laaditaan malli ja pohja ympäristöohjelman tekemiseen sekä ohje ohjelman laatimiseen yhteistyössä OKKA-säätiön ja Suomen ympäristökasvatuksen seuran kanssa huomioiden muut käynnissä olevat prosessit
- Yhteistyöesimerkkien kerääminen Keski-Suomen ympäristökasvatus-sivuille ja muihin mahdollisiin medioihin
- Ympäristövastaavien yhteystietojen kokoaminen ja rekisterin ylläpitäminen
- Viedään hyviä käytänteitä eteenpäin valtakunnallisesti ja seurataan muiden alueiden toimia

Nykyisten Vihreä lippu –ohjelmaan osallistuvien ja Oppilaitosten ympäristösertifikaatin saaneiden tukeminen

- Vihreä lippu koulujen ja päiväkotien tapaamiset puolivuositain
- Oppilaitosten ympäristösertifikaatin saaneiden koulujen yhteyksien ylläpito
- Teemakoulutukset säännöllisesti
- Vuosittaiset Vihreä lippu –juhlat
- Tiedottamisessa tukeminen
- Osallistujien ja kuntien kiittäminen vuosittain